

4. Про Збройні Сили України: Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2019-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 410.
5. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007 // Урядовий кур'єр. – 2007. – 7 берез.
6. Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 15 червня 2004 р. № 648/2004.
7. Питання воєнної доктрини України: Указ Президента України від 21 квітня 2005 р. № 702/2005.
8. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. академіка С.В. Ківалова. – Х.: Одиссей, 2004. – С. 791.
9. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35. – Ст. 237.
10. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 21 вересня 2006 р. № 769/2006 // Право військової сфери. – 2006. – № 11. – С. 29-32.
11. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наук. думка, Прецедент. – 2006. – С. 241.
12. Богданович В.Ю., Семенченко А.І. Системний підхід до формування та реалізації державної політики у сфері управління забезпечення національної безпеки // Наука і оборона. – 2006 – № 3.
13. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 р. № 1080 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 31.
14. Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006 – 2011 рр. (основні положення): Указ Президента України від 27 грудня 2005 р. № 1862-25т/2005 / Міністерство оборони України. – К., 2005. – С. 10.
15. Біла книга-2006. Оборонна політика України / Міністерство оборони України. – К., 2006. – С. 5.

УДК 341.174(4)

В.В. Тароєва

РОЗВИТОК КОНТРОЛЬНИХ ОРГАНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Після заснування Європейського Союзу у Співтоваристві діє «єдиний інституціональний механізм» (ст. 3 Договору про Європейський Союз), основи організації і функціонування якого закріплені в договорі.

Інститутів ЄС (і одночасно всього Союзу) спочатку було чотири [1, 2, 3], нині їх п'ять: Європейський Парламент, Рада, Комісія, Суд, Рахункова палата. Однак існування установчих договорів свідчить, що крім цих п'яти інститутів в організаційний механізм ЄС входять й інші інститути. Зокрема, це Європейська рада, Комітет регіонів, Європейський центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Агентство Євратому, Політичний комітет, Європол, Європейський контролер із захисту даних, Європейське відомство з боротьби з фінансовими махінаціями, нарешті, Омбудсмен. Зауважимо, що Омбудсмен Європейського Союзу, як контрольний орган, не поступається за своїм значенням такому інституту, як Рахункова палата [4].

В юридичній літературі дослідженням діяльності інститутів Європейського Союзу займаються такі автори, як: С.Ю. Кашкін, Войтер Кернз, В.В. Копейка, А.В. Омельченко, В.Ф. Опришко, Алан Татам, Б.Н. Топорнін, А.С. Фастовець, Т.К. Хартлі, В.Є. Чиркін, Т.І. Шинкаренко.

Деякі автори, наприклад Б.Н. Топорнін, дотримуються такої точки зору, що інститути Європейського Союзу не розподіляються по гілках влади. Однак більшість дослідників (такі, як І. Грицяк, С.Ю. Кашкін, Войтер Кернз, Т.К. Хартлі, В.Є. Чиркін) наполягають на тому, що в сукупності інститути Європейського Союзу діють як стійкий злагоджений механізм, який саморегулюється та саморозвивається і втілює у своїй структурі своєрідний поділ влад, передбачений для ефективного обслуговування динамічного розвитку Європейського Союзу.

У діяльності кожного з інститутів Союзу виявляються його специфічні функції. Так, Рада і Європейський Парламент – представницькі органи, у функціях яких переважають правотворчі засади. Європейську Комісію наділено, насамперед, виконавчими функціями, хоча вона має великий вплив на законодавчий процес, оскільки є єдиним органом, який володіє правом правотворчої ініціативи і може видавати акти в межах делегованого законодавства. Європейська Комісія також має контрольні функції. Суд виконує завдання розгляду та вирішення спорів, але при цьому вносить великий вклад у розвиток усєї чинної нормативної бази. Рахункова палата уособлює контрольну владу Європейського Союзу, оскільки забезпечує перевірку всіх фінансових аспектів діяльності інститутів та інших органів ЄС.

В юридичній літературі автори, які займаються дослідженням діяльності інститутів Європейського Союзу, відносять до контрольних органів такі його інститути, як Європейська Комісія, Суд Європейського Союзу, Рахункова палата, Омбудсмен, Європейський контролер із захисту даних.

Слід зазначити, що формування й організаційне відокремлення один від одного інститутів, які здійснюють у Європейських співтовариствах законодавчу, виконавчу та контрольну функцію, склалося не одразу. Так, наднаціональний Верховний орган ЄОВС – квінтесенція плану Шумана – поєднував обидві функції. Він ухвалював нормативні акти та інші рішення по предметах ведення ЄОВС і сам же забезпечував їх виконання, незважаючи на те, чи стосувалися вони держав або підприємств вуглевидобувної та сталеливарної індустрії. Проте таке зосередження влади було скасоване Римським договором 1957 р., відповідно до якого центром ухвалення рішень в ЄЕС, а також в Євратомі стала складена із представників національних урядів Рада (Рада міністрів), котра пізніше поділила законодавчі повноваження з Європейським Парламентом.

Одночасно з цими змінами було утворено Комісію (Європейська Комісія), першочерговим завданням якої було забезпечення застосування Договору і заходів, ухвалених інститутами відповідно до нього. Будучи постійно діючим органом, кожен член якого (комісар) діє виключно у спільних інтересах співтовариства, Комісія здійснює поточне, повсякденне керування суспільними процесами на всій території ЄС, контролює, а в необхідних випадках притягає до відповідальності держави-члени і юридичні особи за невиконання або неналежне виконання відповідних приписів права ЄС [4].

Європейська Комісія є колективним органом, який діє на постійній основі та представляє інтереси виключно європейської інтеграції, втілює самобутність європейської інтеграції і забезпечує досягнення максимального виконання зобов'язань державами-членами.

Комісари є громадянами держав-членів, кожна держава-член має одного, а окремі – двох членів Комісії. Комісія розподіляється на 24 генеральні дирекції, дирекції, служби, комітети – галузеві та профільні.

Комісія – мотор європейської інтеграції, оскільки її завданням є створення умов, за яких би відбувалося максимальне виконання інтеграційних зобов'язань з боку держав-членів. Комісія має монополію на підготовку проектів нормативних актів, без яких Рада (або Рада і Європейський Парламент) не мала би підстав для своїх засідань. Комісія приймає імплементаційні приписи на підставі повноважень, делегованих Радою. Комісія має право видавати директиви про статус державних підприємств.

Комісію варто визнати контрольним органом Європейського Союзу, бо одним із головних повноважень Комісії є контроль. Комісія як «охоронець» договорів здійснює нагляд за дотриманням права ЄС. У разі порушення державами-членами права ЄС Комісія повинна подати скаргу відповідно до ст. 226 Договору про ЄС. За відсутності реагування держави-члена на рішення у даній справі, відповідно до ст. 228 Договору про ЄС, Комісія може подати позов у Європейський Суд, у якому міститиметься пропозиція про фінансові санкції.

Зауважимо, що Комісія здійснює нагляд за виконанням конкурентного права в широкому розумінні. При цьому при порушенні права ЄС з боку Ради, Європейського Парламенту, Європейського центрального банку Комісія може подати позов у Європейський Суд [5].

Від часу заснування в межах Європейських співтовариств функціонують наднаціональні органи правосуддя, які мають контрольні повноваження, а також виробляють нові юридичні норми – прецедентне право Європейського Союзу.

Відповідно до принципу правової держави, суди Союзу становлять собою окрему систему органів державної влади, незалежну у своїй діяльності від інших інститутів Європейського Союзу, і так само – від держав-членів.

Установчі договори, спочатку ЄОВС, а згодом ЄЕС та Євратому, утворили орган, покликаний у межах своєї обов'язкової юрисдикції, у тому числі по позовах громадян, забезпечувати дотримання права при тлумаченні та застосуванні даного Договору про ЄС (ст. 220), – Суд (Суд Європейських співтовариств; Європейський Суд).

Спочатку в текстах установчих договорів використовується термін «суд», який пізніше стає єдиним інститутом для всіх трьох співтовариств і одержує офіційне найменування «Суд Європейських співтовариств». Збереження такої термінології обумовлене тим, що юрисдикція Суду концентрується в рамках ЄС та інших Співтовариств, тобто з питань гуманітарного права.

Після 1993 р. Суд, як і Рада, Комісія, Європарламент, виступає як єдиний інститут Європейського Союзу.

Суд є одним із найбільш активних «двигунів» інтеграційних процесів у всіх сферах життя Європейського Союзу. Підвищенню авторитету і впливу Європейського Суду сприяє розширення його юрисдикції Амстердамським і Ніццьким договорами. Існує також трибунал першої інстанції (або суд першої інстанції) – це другий орган правосуддя Європейського Союзу, який був заснований з метою

полегшити працю Суду Європейських співтовариств, звільнивши його від найпростіших функцій, які не тягнуть політичних наслідків. Метою утворення Судових палат є намір розвантажити Суд і Трибунал першої інстанції, які останніми роками виявилися буквально завалені справами.

Склад Суду утворюється з двох категорій членів: суддів і генеральних адвокатів. Останні мають особливе коло завдань, оскільки сприяють Суду у вирішенні справ, проводячи власне незалежне розслідування обставин справи і подаючи свої висновки на заключному етапі судового засідання. В іншому ж і судді, і генеральні адвокати мають єдиний статус, становлячи разом корпус членів Європейського Суду. Усього в його склад входять 25 суддів та 8 генеральних адвокатів [6]. Кожна держава-член має в Суді «свого» громадянина – суддю відповідно до ст. 221 Договору про ЄС. Суддівський корпус ЄС формується шляхом «кооптації» урядом кожної держави одного зі своїх громадян, який має відповідну кваліфікацію, причому одержання загальної згоди на це має формальний характер. Що стосується корпусу генеральних адвокатів, то після вступу в Союз в 1995 р. трьох нових держав було вирішено зберегти за п'ятьма найбільшими країнами ЄС – Великою Британією, Іспанією, Італією, Францією, ФРН – по одному постійному адвокату, а інші три вакансії вирішено по черзі надавати громадянам інших країн Союзу за абеткою. Строк повноважень Європейського Суду – 6 років.

Юрисдикція Суду, за загальним правилом, має обов'язковий характер. Найважливішими категоріями справ, які віднесені до юрисдикції Суду Договором про ЄС, є такі: справи по позовах Комісії до держав-членів; позови про оскарження дій та рішень органів і посадових осіб Співтовариства; спори між державами-членами; трудові спори; цивільно-правові спори; усунення з посади посадових осіб Союзу; попередній контроль міжнародних договорів Європейського співтовариства, що не набрали чинності; преюдиціальні запити національних судів [7].

Тлумачення, яке дає Європейський суд, має нормативний, тобто юридично обов'язковий характер.

Європейський Суд у межах своєї преюдиціальної юрисдикції також здійснює контроль за відповідністю Конституції та законодавству ЄС дій і рішень, у тому числі законів держав-членів, виступаючи тим самим гарантом верховенства права ЄС. Тут контроль пов'язаний з перевіркою не конкретного закону, а загальної норми права, поза зв'язком із джерелом, або виражений в правозастосовній практиці в цілому.

В усіх випадках, коли йдеться про акти Співтовариства або держав-членів, у межах своєї преюдиціальної юрисдикції Суд позбавляє акти юридичної чинності не шляхом анулювання, а констатує незастосовність їх у цілому при розгляді справ у національному суді. Рішення про це з боку Європейського Суду буде зв'язувати не тільки суд або трибунал, який подав запит, але і судові органи всіх держав-членів при виникненні перед ними аналогічних колізій. Те саме стосується і тлумачень Європейського Суду, включаючи нові принципи і норми, які він впроваджує.

Правозахисний механізм ЄС виступає імперативом європейської політики, є сукупністю норм права Європейського Союзу, які закріплюють найбільш важливі і єдині для всіх стандарти поведінки людей і громадян у суспільстві, а також принципи взаємодії особистості з органами державної влади на всіх рівнях, у тому числі з інститутами Європейського Союзу [8].

Серед контрольних органів Європейського Союзу важливе місце займає Рахункова палата.

У кожному з трьох Європейських співтовариств споконвічно існували власні органи фінансового контролю: в ЄОВС це був одноособовий аудитор; ЄЕС та Євратом мали свої колегіальні Аудиторські ради. У зв'язку зі злиттям в 1967 р. трьох співтовариств, їх єдиним контрольним органом у фінансовій сфері стала Аудиторська рада.

Розширення масштабів діяльності Європейських співтовариств, які обумовили зростання обсягу і соціального значення бюджету кожного з них, викликало потребу у створенні більш ефективного механізму контролю за виконанням дохідних і видаткових статей європейського бюджету, який з початку 1970-х рр. став формуватися за рахунок власних ресурсів.

Зцією метою згідно з пропозицією Комісії, яка була підтримана комітетом Європарламенту з бюджетного контролю і керівниками держав-членів Співтовариств, у 1975 р. замість колишньої Аудиторської ради був заснований новий орган фінансового контролю – Рахункова палата, яка через два роки розпочала свою працю.

Прошло ще 17 років, перш ніж згідно з Договором про Європейський Союз 1992 р. Рахункова палата одержала статус п'ятого інституту Співтовариств і Союзу.

В умовах існування власних бюджетних грошей Співтовариства Рахункова палата покликана стежити за їх законним і правильним надходженням і використанням. Її діяльність забезпечує також прозорість та ефективність фінансового менеджменту в цілому [9].

До складу Рахункової палати входить 15 членів, призначуваних строком на шість років Радою після консультації з Європарламентом. Рада ухвалює рішення одноголосно.

Комплектується палата на основі системи «національних квот», тобто по одному аудитору від кожної держави-члена, а також професійних цензів для аудиторів. Аудиторами ЄС можуть бути призначені тільки ті особи, які належать або належали у своїх країнах до органів зовнішнього аудита або які мають спеціальну підготовку для цієї посади.

Головним завданням, що впливає з повноважень Рахункової палати, Договір про ЄС називає здійснення аудита. У його рамках перевіряються всі доходи і витрати Співтовариства, а також всіх утворених ним органів, якщо це передбачено їхніми установчими документами.

Предметом аудиторських перевірок є не тільки правомірність, але й ефективність, доцільність дій, пов'язаних з формуванням і розпорядженням засобами європейського бюджету.

Об'єктом контролю з боку Палати виступає не тільки комісія Співтовариства, але й усі інші утворення, які керують доходами або витратами від імені

Співтовариства. Інспектори Рахункової палати уповноважені здійснювати перевірки на місці, у тому числі за місцем проживання будь-якої фізичної або юридичної особи, тим самим фінансовий контроль Рахункової палати має універсальний характер, охоплюючи всіх суб'єктів публічного й приватного права. За підсумками кожної перевірки Палата складає спеціальний звіт, який надсилає двом «бюджетним владам» ЄС – Європарламенту та Раді, а також зацікавленому інституту або органу [10].

Рахункова палата подає щорічний фінансовий звіт, який містить оцінку правильності керування фінансами і підлягає опублікуванню в Офіційному журналі європейських співтовариств.

Важливим завданням Рахункової палати є також сприяння Європейському Парламенту і Раді в здійсненні їхніх повноважень з контролю за виконанням бюджету. Для цього Палата за запитом будь-якого інституту ЄС надає спеціальний звіт або висновок.

З 2001 р. Рахункова палата одержала право створювати у своїй структурі внутрішні палати для підготовки окремих категорій звітів і висновків. Беручи до уваги збільшення об'ємів фінансування, діяльність Рахункової палати набуває дедалі більшого значення для функціонування Європейського Союзу. Відставка Комісії (1999 р.) стала яскравим прикладом ефективності Європейської Рахункової палати в боротьбі з безгосподарністю на європейському рівні. У цьому зв'язку виникли нові механізми контролю, покликані запобігати корупції в Комісії, зокрема появилось Відомство по справах боротьби з шахрайством.

Європейський Омбудсмен також належить до контрольних органів Європейського Союзу. Вперше інститут Омбудсмена виник у Швеції з метою забезпечення правового захисту громадян. Для цього Омбудсмен наділявся повноваженнями із здійснення контролю за судами. У своєму розвитку інститут Омбудсмена багато в чому сприйняв датську модель, що передбачала, крім механізму правового захисту громадян, здійснення парламентського контролю за дотриманням законів шляхом розгляду скарг громадян. Таким способом забезпечується зближення органів державної влади із суспільством і підвищується прозорість дій державної адміністрації. В остаточному підсумку інститут Омбудсмена одержав майже необмежену функцію контролю за законністю дій органів виконавчої влади [11].

Інститут Омбудсмена Європейського Союзу закріплений у Маастрихтському Договорі (ст.ст. 21, 195 Договору про ЄС). Значення цього кроку, здійсненого державами-членами за взаємною домовленістю, виявляється щонайменше у двох аспектах. По-перше, посилюється охорона прав громадян Європейського Союзу: як фізичних, так і юридичних осіб, діяльність яких зареєстрована належним чином на території держав-членів. По-друге, організація Європейського Союзу деяким чином наближається до державної організації, насамперед федеративної. Призначення Омбудсмена прерогатива лише Європарламенту, що підкреслює його статус і відбиває певне підвищення ролі Європарламенту в інституціональній системі співтовариств. Омбудсмен хоч і є незалежним органом, організацією, усе ж таки залежить від Європарламенту. Строк повноважень Омбудсмена той

самий, що й у Європарламенту – п'ять років. Омбудсмен може бути призначений на новий строк без будь-яких обмежень.

Омбудсмен приймає скарги від будь-якого громадянина і фізичної або юридичної особи з тривалим перебуванням на території ЄС у разі, якщо йдеться про неналежне виконання своїх обов'язків якимось з органів ЄС, за винятком Європейського Суду або Суду першої інстанції при виконанні своїх судових функцій. Омбудсмен може проводити розслідування і звернутися у відповідний орган, який зобов'язаний в трьохмісячний строк подати офіційну інформацію з даного питання. Органи ЄС, звичайно, позитивно реагують на вирішення подібних звернень. Омбудсмен складає щороку звіт про свою діяльність перед Європейським Парламентом. У разі порушення Омбудсменом зобов'язальної норми його можна притягти до відповідальності за завдання шкоди [12].

Європейський інспектор із захисту даних також має відношення до контрольних органів ЄС і пов'язаний з положеннями про захист персональних даних, які містяться у ст. 286 Договору про ЄС. Європейський інспектор із захисту даних є незалежним (згідно зі статусом дорівнює до члена Комісії), повинен бути фахівцем, він має привілеї та імунітети на рівні судді Європейського Суду і зобов'язаний дотримуватися принципів конфіденційності.

Європейський інспектор із захисту даних здійснює нагляд за дотриманням основних прав на власність при обробці персональних даних органами Співтовариства; дає консультації органам ЄС; одержує і вирішує скарги; здійснює розслідування, наслідком яких може бути подача позовів у Європейський Суд; співробітничує з національними органами охорони персональних даних і союзним органом (Європол); здійснює обмін інформацією відповідно до Шенгенського договору; веде реєстр даних в органах ЄС; контролює переміщення даних відносно третіх осіб; подає щорічний звіт [5].

Географічне розширення ЄС привело до реформування інституціональної структури, що залишалася незмінною з часів, коли в ЄС налічувалося тільки шість членів. Одним із головних напрямів реформування інституціональної структури є прийняття Конституції Європейського Союзу, яка мусить забезпечити перетворення у механізмі «європейської» державної влади, насамперед у системі її інститутів.

Відповідно до Конституції, «інституціональний механізм» Союзу включатиме такі елементи: Європейський Парламент; Європейська Рада; Рада Міністрів; Європейська Комісія; Суд Європейського Союзу [13].

Як інститути також названі Європейський центральний банк і Рахункова палата.

Європейська Комісія – інститут, який просуває спільні інтереси Союзу та за проваджує з цією метою відповідні ініціативи, забезпечує застосування і захищає від порушень права Європейського Союзу, у тому числі притягує держави до відповідальності перед Судом Європейського Союзу.

Однією з ключових прерогатив Комісії залишиться монополія на законодавчу ініціативу, яку Конституція підносить у розряд загального принципу: «Законодавчі акти Союзу можуть ухвалюватися тільки за пропозицією Комісії, якщо

інше не передбачено Конституцією». При виконанні всіх цих функцій та повноважень Комісія мусить діяти незалежно від держав-членів.

Першу Комісію призначать відповідно до Конституції імовірно в 2009 р. Вона включатиме по одному громадянину від кожної держави-члена. Надалі (після 2014 р.) кількість комісарів дорівнюватиме 2/3 держав-членів. Конституція зберігає нині чинний порядок формування Європейської Комісії.

Одним із членів Комісії у ранзі віце-голови буде Міністр закордонних справ Союзу – новий пост, уперше запроваджений Конституцією. Міністр закордонних справ відповідає за провадження зовнішньої політики Союзу, а також вносить відповідні пропозиції Європейській Раді та Раді Міністрів. Міністр закордонних справ стане головувати в «Раді з іноземних справ».

Термін «Суд Європейського Союзу» в Конституції позначає всю сукупність судових інстанцій даної організації. Судова система Союзу складатиметься з трьох ланок: вищій орган – Суд, далі Трибунал (нині трибунал першої інстанції) і, нарешті, спеціалізовані трибунали (нині судові палати).

Конституція передбачає запровадження спеціального комітету – своєрідної кваліфікаційної колегії, яка буде оцінювати професійну придатність кандидатів у судді й генеральні адвокати. До складу комітету мають входити авторитетні особи, яких відбиратимуть з числа колишніх членів Суду та Трибуналу, членів верховних національних судів і визнаних юристів [14].

У «новому» Європейському Союзі юрисдикція наднаціональних судових органів охоплюватиме всі сфери ведення даної організації. Винятками будуть тільки сфера загальної зовнішньої політики і політики безпеки, а також контроль за оперативно-розшуковими, слідчими та іншими заходами держав-членів у царині забезпечення громадського порядку й безпеки [15].

Порівняно з чинними установчими договорами Конституція ЄС розширює можливості фізичних та юридичних осіб з оскарження в Суді Європейського Союзу дій і рішень наднаціональних органів. Зокрема, вони одержать право заперечувати регламентарні акти інститутів і обмежувальні заходи Союзу проти іноземних громадян та організацій, ухвалені в рамках загальної зовнішньої політики і політики безпеки.

Правовий статус таких контрольних органів, як Рахункова палата, Омбудсмен, Європейський інспектор із захисту даних не зазнали в Конституції ЄС істотних змін.

Таким чином, до набрання чинності Конституцією Європейського Союзу продовжують діяти створені раніше системи контрольних органів Європейського Союзу, демонструючи свою унікальність та ефективність.

Література

1. Хартли Т.К. Основы права Европейского сообщества. – М.: Юнити, 1998. – С. 20-94.
2. Арах М. Европейский Союз. – М.: Экономика, 1998. – С. 458-465.
3. Алан Татам. Право Европейского Союза. – К.: Абрис, 1998. – С. 23-48.
4. Кашкина С.Ю. Право Европейского Союза. – М.: Юристъ, 2004. – С. 227-368.
5. Свобода П. Вступление в Европейское сообщество. – М.: Юнити, 2006. – С. 32-50.
6. Опришко В.Ф., Омельченко А.В., Фастовец А.С. Право Європейського Союзу. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 96-112.
7. Грицяк І. Право та інституції Європейського Союзу. – К.: КІС, 2004. – С. 212-246.

8. Баштанник В. Регламентация захисту людини у системі права ЄС // Право України. – 2006. – № 9. – С. 58.
9. Посельський В. Європейський Союз: Інституційні основи європейської інтеграції. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 81.
10. П'ятницький В. Європейський Союз: Основи політики, інституційного устрою та права. – К.: Заповіт, 2006. – С. 73-75.
11. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні / Під ред. Н.М. Оніщенко, О.В. Зайчука. – К.: Юрид. думка, 2007. – С. 200.
12. Топорнин Б.Н. Европейское право. – М.: Юристъ, 1998. – С. 437-439.
13. Конституция Европейского Союза. Договор, устанавливающий Конституцию для Европы / Под ред. С.Ю. Кашкина. – М.: Инфра-М, 2005. – 622 с.
14. Кашкин С.Ю. Введение в право Европейского Союза. – М.: Эксмо, 2006. – С. 266-270.
15. Унификация международного частного права в рамках Европейского Союза // Журн. зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2007. – № 1. – С. 99.

УДК 340.12:342.5:342.7

В.О. Корнієнко

ДЕРЖАВНА ВЛАДА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Права людини, покладені в основу моделі правової держави, є основним критерієм гуманістичного виміру державної влади. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина є показником легітимності, авторитетності, доцільності державної влади. У процесі становлення України як правової держави ця проблема набуває особливої актуальності.

У суспільній свідомості правова держава означає такий тип держави, влада якої заснована на праві, їм обмежується і через неї реалізується. Але таке уявлення, хоча і вірно за сутністю, недостатньо для адекватного розуміння феномена правової держави, що становить собою складну, багатофакторну систему.

У понятті правової держави можна виділити два головних елементи: свободу людини, найбільш повне забезпечення її прав; та обмеження правом державної влади. У зв'язку з цим окреслимо мету нашої статті – визначити ознаки взаємозв'язку прав і свобод людини і громадянина та державної влади.

У загальнофілософському сенсі свобода може бути визначена як здатність людини діяти у відповідності із своїми інтересами, спираючись на об'єктивну необхідність. У правовій державі щодо людини слід створювати умови для її юридичної свободи, зробити життєспроможним своєрідний механізм правового стимулювання, в основі якого лежить принцип «дозволено усе, що не заборонене законом».

Людина, як автономний суб'єкт, вільна розпоряджатися своїми силами, здібностями, майном, совістю. Право ж, будучи формою і мірою свободи, повинно максимально розсунути межі можливостей особистості, насамперед в економіці, сфері упровадження науково-технічного прогресу у виробництво тощо. Не випадково в Україні прийнято цілий пакет економічних законів,